

Hanna Sokil

Narodowy Uniwersytet
im. Iwana Franki we Lwowie (Ukraina)
ORCID: 0000-0002-8352-2124

РЕЦЕПЦІЇ ХРИСТИЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ У НАРОДНОПІСЕННІЙ КУЛЬТУРІ УКРАЇНЦІВ

Святе Письмо гласить: «І я піснею буду хвалити ім'я Боже, співом вдячним Його величати му»¹. Кожен народ намагається прославляти Господа словом, піснями, засвідчуючи про свою присутність у цьому світі. Ми, українці, маємо оригінальний і багатий фольклор, у якому відображено духовну культуру народу. А культура – це знаковий простір довкілля, який по-своєму влаштований, проявляє своєрідні закономірності, особливості різних вимірів, систем і цінностей, чимало яких можна знайти в усній словесності, зокрема в народних піснях.

Українська культура має тисячолітню традицію і фольклор у її системі виступає надзвичайно потужним національним скарбом, що здатний творити позитивні емоції, виражати внутрішній світ людини, віддзеркалювати неповторність довкілля і світовідчуття етносу. Християнська ідеологія повноправно увійшла у духовне буття нації, влилася у сферу календарних і родинних обрядів, торкнулася ліро-епосу, виявилася у родинній та становій народній поезії. Власне кажучи, стала її органічним ідейно-тематичним компонентом, впливаючи і визначаючи подальший напрям духовного і мистецького саморозвитку. У результаті цих позитивних зрушень відчутно активізувалося всебічне дослідження феномену християнської культури.

---

¹ *Біблія, або Книга Святого Письма Старого й Нового заповіту*, Москва 1989, с. 581.

Вивченню різнопланових впливів християнства на фольклор усе ж не так багато присвячено наукових і науково-популярних праць. Дотично його торкалися наші класики – Іван Огієнко², Михайло Грушевський³. Іларіон Свенціцький, скажімо у своїй праці «Різдво Христове у поході віків» проаналізував чимало спільного в українських колядках з різдвяними піснями інших народів⁴. Займалися цим питанням і сучасні науковці, зокрема Григорій Дем'ян проаналізував християнську тематику в історичних піснях⁵. Про християнізацію обходів та пісень в річному ритуальному циклі йдеться в монографічному дослідженні Галини Сокіл (Коваль) «Українські обхідні календарно-обрядові пісні»⁶. Зацікавлення до зимової календарної пісенності, особливо до семантики та свята Різдва виявив Іван Денисюк у своєму есе «Торжество святого збору» (семантика і символіка Різдва)⁷. Релігійну основу морально-етичного виховання молоді розглянула Ірина Бокало на матеріалах українських народних пісень про кохання⁸. Ольга Беринда підготувала збірник «Християнська мораль в українській усній народній творчості»⁹.

Християнство найбільше влилося до календарно-обрядового пласту – пісень зимового циклу. Різдво – це свято Любові та миру, свято Збору, яке особливо актуальне сьогодні. З народженням Ісуса народилася Любов. Різдво українців оригінальне тим, що це пора, коли збирається уся родина, цілі села і, зрештою, ціла Україна. Де б хто не був, кожен намагається в цей вечір прийти додому і разом зі своєю родиною прославити Христа. Ще одна унікальність українського Різдва – це пісні. Різні

² Митрополит Іларіон, *Дохристиянські вірування українського народу. Історично-релігійна монографія*, Київ 1992, с. 313–411.

³ М. Грушевський, *Історія української літератури в 6 томах, 9 книгах*, Київ 1993, т. 1, с. 167–227.

⁴ І. Свенціцький, *Різдво Христове у поході віків (Історія літературної теми й форми)*, Львів 1933.

⁵ Г. Дем'ян, *Християнська тематика в повстанських піснях*, [в:] *Визвольний шлях*, 2002, кн. 7, с. 86–98; кн. 8, с. 100–110; кн. 9, с. 104–117.

⁶ Галина Сокіл, *Українські обхідні календарно-обрядові пісні: структура, функції, семантика*, Львів 2004, с. 127–143.

⁷ І. Денисюк, *Торжество Святого Збору (семантика і символіка Різдва)*, [в:] І. Денисюк, *Літературознавчі та фольклористичні праці*, Львів 2005, т. 3, с. 55–57.

⁸ І. Бокало, *Релігійна основа морально-етичного виховання молоді (за матеріалами українських народних пісень про кохання у записах П. Чубинського)*, [в:] *Література. Фольклор. Проблеми поетики*, Київ 2009, с. 64–70.

⁹ О. Беринда, *Християнська мораль в українській усній народній творчості*, Львів 2010, с. 235–335.

народи мають свої різдвяні звичаї та обряди, але українці вирізняються і славляться саме колядками й щедрівками, які несуть любов від серця й до серця. Це незрівнянний потенціал, що відображає світовідчуття народу.

У науці прийнято виділяти умовно два основні періоди, пов'язані з зародженням і розвитком фольклору – доісторичний (міфологічний) та історичний. Якщо ж ідеться про календарно-обрядову традицію загалом, то її генеза, безперечно, сягає глибокої давнини і виникла вона задовго до часів християнства. Колядки і щедрівки є дуже давніми суто українськими словесними творами. Наші предки поклонялися рікам, озерам, деревам. Святиною для них був гай. У цьому зеленому храмі під відкритим небом вони молилися, приносили жертви. Природу символізували поганські божества, зафіксовані у літописах: культ сонця – Сварог, Дажбог, Хорс; грому, блискавки – Перун; вітру – Стрибог; вологи, сирої землі – Мокош. «З бігом віків так постав т. зв. Синкретизм, правильніше – двоєвір'я: поєднання дохристиянської віри даного народу з Вірою Новою, Християнством»¹⁰. В усних творах українців тісно переплітаються християнські та поганські образи, чого немає в більшості світових культур. В обрядах і піснях Різдва інших народів, навіть сусідніх слов'янських (зокрема поляків) яскраво домінує християнський зміст, а поганства мало що залишилося. Натомість ми маємо колядки й щедрівки, в яких поєднуються ці мотиви. До господаря в гості приходять і Сонце, і Місяць, і дробен Дощик, які можуть сидіти за одним столом із християнськими персонажами – самим Ісусом Христом, святими Петром чи Павлом, як, скажімо, це передано у колядці з Бойківщини: *«Поза столове сидять панове, Межи ними господарове на їмня Андрійко. З правого боку його сынойко, З лівого боку сам Ісус Христос»*¹¹. Це також своєрідний національний феномен Різдва. Завдяки такому поєднанню ми зуміли зберегти те, що було в українській культурі і водночас прийняти нове.

Різдво – це Символ Материнства і прославлення народженого Дитяти. У нашій культурі споконвіку був культ жінки-матері як берегині роду, як культ родючості та життя. І як можна було не сприйняти образ Матері Божої з маленьким Дитятком? Мати Божа народила Ісуса Христа.

¹⁰ Митрополит Іларіон, там само, с. 6.

¹¹ *Фольклорні матеріали з отчого краю*, збір. В. Сокіл та Г. Сокіл, Львів 1998, с. 22.

У самій її номінації закладений мотив материнства. В одній з колядок ідеться про обряд першої купелі та пеленання Дитяти, котре Богородиця «в тонкі пелюшки повшла, Повивши його, в золоті яселка вложила»¹². За біблійною легендою, ясла – місце першого сповитку новонародженого Ісуса Христа. Художні засоби у пісні створюють поетичний образ «золотих яселок» (в демінутивній формі). Тут епітет указує на чистоту, унікальність, адже у незвичайному «ліжечку» перебуває незвичайне Дитя – Боголюдина. В окремих фольклорних творах трапляється образ «золотої колиски» з аналогічною функцією – першої земної обителі Богочоловіка. Золото – метал, що символізує багатство, красу, довговічність зі сфери, пов'язаної з вищими цінностями, і в народній культурі виступає (поряд зі сріблом) не в конкретному значенні, а найчастіше як елемент фольклорної образності. Ознака «золотий» у традиційній культурі має безпосередній стосунок до сакральних образів, які пов'язуються з релігійним культом, деякими обрядами та ритуалами. Особливо часто епітети «золотий», «срібний», означають предмети, які належать Богородиці – одному з найпоширеніших християнських персонажів українського фольклору¹³. Тому такі образи з прийняттям християнства так гарно втілилися у наших прадавніх текстах.

Етнокультурна традиція українців передає у світлих тонах деякі інші обрядові реалії, пов'язані з народженням Ісуса Христа, зокрема йдеться про предмети опоясування Дитяти:

*Свого Сина породила,
Ізкупала і повшла.
Ясний місячечко – повивачейко,
А зоронька – пелюшенька,
А сонічко – подушечка*¹⁴.

Астральні символи сприяють передачі радісних емоцій про народження Божого Сина. До того ж, усе, що його оточує, що належить йому, також зображено у незвичайних тонах. Саме з допомогою астральних

¹² *Колядки і щедрівки*, зібрав В. Гнатюк, т. 1, [в:] *Етнографічний збірник*, т. 35, Львів 1914, с. 26.

¹³ *Богородиця в українському фольклорі*, зібрала та впорядкувала Галина Коваль, Львів 2006, с. 8.

¹⁴ *Колядки і щедрівки...*, с. 39.

образів прості речі, предмети, які застосовують для малят, набувають надзвичайних ознак, бо вони призначені для маленького Ісуса. Художній паралелізм створює яскраву картину зіставлення із астральними образами «місячечка», «зороньки» й «сонічка» простих дитячих речей: повивача, пелюшечки, подушечки. Насиченість демінутивами надає народному твору атмосфери ніжності, любові та піклування про новонародженого.

Етнічні архетипи українців впливають на думку, почуття, символіку, релігійні уявлення. Безумовно, вони можуть зазнавати певних змін, адже уявлення поганина і християнина відрізняються. На думку дослідників, серед архетипів українського народу чільне місце посідає архетип доброї матері. Він виявився вже в часи трипільської культури. Раніше згадувалась трипільська богиня родючості – Велика Матір усього суцього. Вона пов'язана з хліборобським характером життя наших пращурів, що підтверджують домішки до глини борошна і зерен злаків у виліплених фігурках з магічним значенням. Одним з різновидів вербалізації архетипу доброї матері є матір-природа (добра земля), що переноситься на рідну землю взагалі (неньку-Україну).

У колядках українці просять Бога глянути на їхній рідний край. Архетип доброї землі як матері в цих народних творах часто втілюється в образі української господині. Олекса Воропай з цього приводу зазначив, що «господиня в колядках і щедрівках – це уособлення тихого і мирного родинного життя; вона гарна, спокійна і найкраща в світі жінка, живе серед достатку й розкошів, дає всьому лад і сама виконує деякі роботи: пряде золоті нитки, шиє для чоловіка сорочку, вишиває золоті ризи, біль білить, будить челядь і виряджає її до роботи»¹⁵. Безумовно, йдеться про роботу в полі, на добрій рідній землі. Інколи таке заняття в колядках виконують святі (орють, сіють, а Мати Божа несе їм обід). Усе це зображено з метою возвеличення хліборобської праці. Тому в українському фольклорі поєдналися риси жінки-господині, жінки-матері з ознаками Матері Божої. Господь Бог у величальних піснях заступив образ самого господаря: він обходить дім, комори, сховки, добираючи худобу, коней, отару:

¹⁵ О. Воропай, *Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис*, т. 1, Київ 1991, с. 95.

*Гей у нашого пана
Ходит Бог Господь по загороді.
Даєт му воли, сірі корови¹⁶.*

Ми, українці, й досі маємо можливість чути збережені фольклорні твори в їхньому природному виконанні, а деякі обряди спостерігати в живому побуті. Вчені вважають, що колядування і щедрування своїм походженням сягають в епоху патріархально-родового та суспільно-економічного устрою. Упродовж багатьох віків обряд видозмінювався, поступово включалися нові компоненти, але основний його зміст залишався тим самим: силою слова та обрядових дій сприяти добробуту селянської родини й рясному врожаю на полі і в саду, гарному приплоду худоби на оборі. Звернення до Бога, до святих та Богородиці мало забезпечити все багатство.

Архетипи в усній народній словесності українців закорінені на ґрунті прадавнього хліборобства (свята матінка-земля, хліб-сіль, щедра нива, орання, сіяння, жнивування, жито-пшениця, поетизація волів, плуга та ін.), родинних селянських традиціях з культом предків і батьків, міфологізацією гостя, громади і їх звичаєвих законів, лицарського побратимства у захисті батьківщини, гідності і чесності людини. Етнокультурні архетипи у значній мірі визначають особливості національної ментальності, символіки, орнаментування і колористики. У старовинних колядках вони проявляються на різних рівнях – на рівні морально-етичних цінностей взаємин (рід, родина, громада, суспільство), речових предметних образів (астральних, природних стихій, предметно-речових) і віддзеркалюють характерні особливості старовинного естетичного мислення наших пращурів.

Народна поезія відобразила дуже тісний зв'язок землянина-хлібороба з небом, з космосом, тому навіть величання Різдва Спасителя у піснях поєднане із небесними світилами – зорями, місяцем, сонцем. Ці архетипні астральні елементи підсилюють прославляння Господа. Християнські образи розкривають картини сприйняття довікля, незаперечної ролі божественних сил у світотворенні. На місці астральних образів згодом виступають Різдво, святий Василь, Іван Хреститель.

¹⁶ В. Шухевич, *Гуцульщина*, вид. 2, т. 5, Верховина 1999, с. 85.

Особливо рельєфно вимальовується відзначення нашими далекими предками пробудження природи, приходу весни. Гаївки, як один із видів давніх весняних пісень, також призвичаїлися до нового християнського календаря, їх виконання, пов'язане зі святом весняного сонця, приурочене до Великодня – Воскресіння Христового. Таке поєднання гаївкової традиції з центральним святом літургійного року містить у собі повну гармонійність – пробудження, буяння природи і Воскресіння («оживлення») Господа. Приуроченість пісень весняного циклу до Великодня частково відбилася і в текстах, насамперед як християнські великодні привітання: «Христос воскрес!» – «Воістину воскрес»; «*Слава тобі, Божий цару*» – «*Слава тобі, святий Боже*» (гаївка «Коструб»); у початкових рядках гаївок («*Великодні файні свята*», «*На Великодні свята*», «*Наша церква на горбочку*», «*А на церкві хрест, хрест*» та інші).

Риси християнського світогляду, біблійних переказів чітко видно у волочільних піснях, де називаються імена християнських святих, як правило тих, що замінили більш ранніх патронів і перейняли їхні функції¹⁷. Під час посту (Пилипівка чи Великий піст) виконували постові пісні про муки Христа, а також про християнські цінності, яких варто дотримуватися людям, інакше на тих, хто виконує заборонені роботи у невідповідний для цього час, чекає покарання: «*За розчиняйко тяжке конанійко, А за звар'янійко в смолі кипіти, А за співанійко в огни горіти*»¹⁸. Абсолютно християнізувалися царинні пісні, з якими обходили поля під час Святої Трійці (Зелених свят). У багатьох з них міститься безпосереднє звернення до природи, надприродних сил, але найбільше до Бога, яке передається у формі молитви:

*Спусти, Божеїку, чорну хмаройку,
Чорну хмаройку дрібного дожджу,
Чей би ся пріяло зелене вино*¹⁹.

Упродовж цілого року господарі повинні достойно зустріти гостей – «колядників», «волочільників», «риндзювальників», «Куста» та ін., їх

¹⁷ Л. Соловей, *Песня волочебная*, [в:] *Восточнославянський фольклор*, Мінск 1993, с. 196.

¹⁸ Г. Сокіл, *Из доробку Михайла Зубрицького*, [в:] *Михайло Зубрицький. Зібрані твори і матеріали у трьох томах*, т. 2, Львів 2016, с. 460.

¹⁹ *Народные песни Галицкой и Угорской Руси*, собранные Я.Ф. Головацким, т. 2, Москва 1878, с. 241.

називають «роковими гостями», «Божими служеньками», «небувалими гостями», які прийшли здалека. Тобто вони йшли «звідти – сюди», «із птьми до світла», «із холоду в тепло». Тому так часто в художню тканину народних творів вплітається мотив пошуку дому господаря, який розкриває процес блукання обрядового гурту. Блудити, блукати – значить ходити навмання, не знаючи шляху, напрямку. Вважалося, що здебільшого можна заблудитися вночі, в «глуху північ», «до півнів». За народними повір'ями, водити людину може блуд, який появляється найчастіше вночі напередодні Різдва навесні чи восени. Саме в таку пору відбувалися обходи, тому колядники, волочільники (риндзювальники) могли заблудитися, тобто необережно потрапити в межі небезпечного («нечистого») місця, що належить злим силам. Основним оберігаючим заходом для гуртів було прагнення відвернути контакт з нечистою силою, що й робили вони за допомогою співу, музики, шуму тощо. Мотив «колядники (чи волочільники) блукають цілу ніч» підкреслює прагнення цих гуртів, як сказано в одній з волочільних пісень, якнайшвидше потрапити у зазначене місце (*«Волочільники волочилися, Христос воскрес, Сине Божий! І к новому двору та й прибилися»*). Значну роль у подоланні труднощів відіграють християнські святі, які допомагають обрядовим гуртам «приблукати» до господаря. Інколи в подібних ситуаціях у календарно-обрядових піснях трапляється образ моста. За народними віруваннями, міст, – це локус, який поєднує земне й потойбічне. Перехід по мосту осмислюється як подолання межі між двома світами. Калиновий міст – це межа між цим і тамтим світом. Він усвідомлюється як віддалена, чужа сторона, де ночує нечиста сила. Позитивним моментом є з'ява образу Божої Матері, з яким пов'язується наближення ритуального переходу з реального світу у світ духовний, замогильний, світ предків. Важливими сакральними елементами в календарно-обрядових церемоніях виступають також хрест, дзвінок, які за релігійними віруваннями, виконують апотропейну (захисну) функцію.

Християнство вплинуло на фольклор і давні традиції досить помітно, воно торкнулося давнього календаря, вплинуло на його деформацію, наклало свою ритуалістику. З моменту прийняття християнства і до нашого часу поганські обряди трансформувалися, повністю набрали християнських ознак, пристосувавшись до нових християнських. Колядки почали співати на Різдво Христове, щедрівки – на Водохреща, гаївки

були приурочені до Воскресіння Христового, поліські проводи русалок та «Куст», лемківські обходи царини – до свята Трійці, петрівчані пісні також орієнтовані на петрівчаний піст, який є рухомим, бо залежить від дати проведення Великодня.

Якоюсь мірою християнство відбилося також і на родинно-обрядовій традиції (весілля, народини). Разом із новим віровченням воно принесло і нову мораль, що будується на біблійних заповідях, основу якої становить любов до Бога та до ближнього, новий погляд на сім'ю та шлюб. Здебільшого весільні пісні на різних теренах України, в тому числі бойківські ладканки, розпочинаються словами, зверненими до Бога чи Богородиці:

*Починається гостина
Від Бога Господина.
Почав єї Богонько
Та й наш любий ксьонзоїко.
Ой і ти, Божа Мати,
Ходи нам помагати,
Ходи нам помагати
Вісіля починати²⁰.*

Подібні зачини побутують на Покутті: «*До нас, Боже, до нас, Бо у нас тепер гаразд. Бо прийшла Божа Мати віночок зачинати*»²¹. Особливим етапом у весільному обряді став церковний шлюб, до якого приурочено спеціальні пісні з подячними мотивами священникові, котрий повинчав молодят.

Визначною подією в житті людини було народження дитини. Більшість обрядових актів, які приурочені до цієї події, скеровані на охорону немовляти від небезпек надприродних, що походять від нечистої сили. Сюди належить насамперед творення над дитиною хреста. Новонародженого вітали молитвою «Во ім'я Отця і Сина, і Святого Духа. Амінь». Як свідчать фольклорні та етнографічні матеріали, появу дитини на світ супроводжувала повитуха, яка обов'язково мала з собою хліб. У піснях найчастіше фігурує проскура – білий хлібець особливої форми що використовується у церковних обрядах:

²⁰ Г. Сокіл, *Весільні ладканки з Верхньої Рожанки*, [в:] *Народознавчі зошити*, № 5, Львів 2019, с. 1332.

²¹ В. Конопка, *Весільний обряд на Покутті*, [в:] *Народознавчі зошити*, № 5, Львів 2019, с. 1343.

*В правій руці да простир несе
Да Бога просить:
Опростай, Боже, сі дві душечки –
Одну душечку охрещенную,
Другу душечку народженную*²².

Хліб сприймається як святий, як Божий дар, тому у житті українців він був присутній під час найвизначніших подій. На Бойківщині, наприклад, його, клали у перший купель дитини. Такі паралелі простежуємо і в інших етносів, зокрема у Чехії, Болгарії давали зерно чи кусочок хліба. За словацьким звичаєм, у пеленки новонародженого клали шматок хліба, щоб ніхто дитя не врік. Німці, коли несли дитя хрестити, давали у пелюшки потрошки хліба і солі, щоби ні відьми, ні злий дух не мали влади над дитиною. Вважалося, у кого є хліб з собою, над тим не має сили усяка нечисть²³. Та й роль бабусі-повитухи могла виконувати жінка, яка не лише багата досвідом, умінням, ай побожна, ходить до церкви, бере благословення у священника. Недаремно покровителькою породіль, як і бабусь-пупорізок, була Мати Божа. У відповідальну мить повитуха зверталася безпосередньо до Богородиці: «Пресвятая Богородице, стань мені до помочі».

Однією з головних обрядових дій, що виконує захисну функцію, є церковне хрещення. Новонароджене ще не охрещене дитя, як зафіксував Павло Чубинський, знаходиться в великій небезпеці від чортів і відьми, і тому його намагаються охрестити в день народження²⁴. В окремих регіонах України хрещення могло відбуватися і в інший день, але бажано якнайшвидше. Взагалі вважалося, що дитина від народження до хреста підлягає великій небезпеці і тому весь цей час у хаті перед образами постійно горить свічка, а всі домашні утримуються від згадки про чорта, від сварки, лайки та інших грішних вчинків, що могли б накликати злу силу. Народ твердо вірить: похрещене дитя уже опиняється під опікою Бога, захистом Пресвятої Богородиці. Тому в хрестинних піснях прославлялися святі, а деякі обряди розпочиналися від духовного отця, як, скажімо, роздавання квітки, ритуал витання: бабуся, роздаючи усім гостям на хрестинах квіти, починає від священника:

²² *Хрестинні пісні*, зібрала Ганна Сокіл, Львів 2007, с. 38.

²³ А. Потебня, *О мифическом значении некоторых обрядов и поверий*, [в:] Потебня А.А. *Слово и миф в народной культуре*, Москва 2000, с. 122.

²⁴ П. Чубинський, *Мудрість віків*, кн. 2, Київ 1995, с. 62.

*Починає від духовного,
Не лишає ані жадного,
Пріймає, частує,
Квіточками всіх дарує*²⁵.

У церковному обряді хрещення на перший план виступають хрещені батьки, ролі яких надавали особливого значення. Їх у родині дуже шанували, вони були для хрещеника другими батьками, бо мали за обов'язок опікуватися дитиною, особливо брати участь у духовному вихованні. Хресні обов'язково повинні перебувати у церковному шлюбі.

Пісні необрядові значно менше християнізувалися. Упісенній традиції народної лірики наявні мотиви звертання до Господа, сподівання на його допомогу, оскільки українці, виховані на щоденній молитві, не мислять своє життя поза Божим законом. Ще Микола Гоголь наголосив, що «їхня (українців) віра настільки невинна, настільки зворушлива, така непорочна, як непорочна душа немовляти. Вони звертаються до Бога, як діти до батька, вони вводять його у побут свого життя з такою наївною простотою, що немистецьке його зображення перетворюється у них на величне у своїй простоті»²⁶. Наскрізним мотивом пісень про кохання є роздуми про долю, яка часто ототожнюється з Божою волею і суджена Всевишнім. «Не дав мені Господь долі» – наскрізний мотив пісень про долю. В українців побутує вірування, що добру долю можна собі забезпечити, якщо постити у певні дні (приміром на свято Катерини), і це стесувалося не лише дівчат, а й хлопців:

*Понеділкував сім понеділків,
Восьму неділечку,
Принеси мені, Боже, кого мені гоже
На мою постілочку*²⁷.

Сподівання на гідну дружину, висловлене у зацитованій пісні, підкреслює думку, що утримання від їжі сім понеділків принесе добру долю. Коли йшлося про почуття кохання й вірності, молодь також насампе-

²⁵ *Хрестинні пісні...*, с. 71.

²⁶ Н. Гоголь, *О малоросійских песнях*, [в:] Гоголь Н. *Собрание сочинений в 7 томах*, т. 6, Москва 1978, с. 103.

²⁷ *Труды этнографическо-статистической экспедиции в западно-русский край*, материалы и исследования, собранные П.П. Чубинским, *Песни любовные, семейные, бытовые и шуточные*, т. 5, Санкт-Петербург 1874, с. 21.

ред керувалася Божими заповідями («Скарай мене, Боже, на гладкій дорозі, Коли подумаю об якій небозі»). Нерідко страх Господньої кари стримував молодь від недобрих поступків, спонукав дотримуватись морально-етичних норм як у спілкуванні з ровесниками, так і старшими в громадських місцях. Подружнє життя визнається найвищим щастям, дружина – самою долею, що визначає мирне існування і взаємну любов. Бог стає опікуном закоханих, які вірять у цей захист від недобрих вчинків, від зазіхань ворогів.

Християнські погляди у родинно-побутовій ліриці демонструють не поверхневе чи вдаване дотримання християнських настанов, а щиру, справжню віру в Бога²⁸. Такі вкраплення у фольклорі засвідчують глибоке осмислення християнських цінностей, які завжди були суголосні із народними цінностями, тому так органічно влилися в життєву практику нації та її світогляд. Простота народних пісень – це не примітив, така простота геніальна. Тексти наповнені глибокою філософічністю, витонченою високою майстерністю, психологічністю, виразністю і красою всього комплексу поетикальних засобів, що становить універсальну рису національної специфіки українського фольклору.

Зараз у народній творчості виникають нові мотиви, пов'язані з політичною ситуацією в країні, з Майданом і війною на сході нашої держави, важливу роль у яких займають християнські цінності. Науковці вивчають феномен давніх і новостворених пісень. Вплив християнських цінностей на фольклор заслуговує ширшого вивчення. Християнські пріоритети оберігають згуртованість української родини, чистоту стосунків молоді і гідність кожної людини, а поєднуючись із національною ідеєю, вони «працюють» на наше сьогодення. Українська фольклористика ще чекає свого концептуального дослідження у цьому плані.

БІБЛІОГРАФІЯ

- Беринда О., *Християнська мораль в українській усній народній творчості*, Львів 2010.
Біблія, або Книга Святого Письма Старого й Нового заповіту, Москва 1989.

²⁸ І. Бокало, там само, с. 69.

- Богородиця в українському фольклорі, зібрала та впорядкувала Галина Коваль, Львів 2006.
- Бокало І., *Релігійна основа морально-етичного виховання молоді (за матеріалами українських народних пісень про кохання у записах П. Чубинського)*, [в:] *Література. Фольклор. Проблеми поетики*, Київ 2009.
- Воропай О., *Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис*, т. 1, Київ 1991.
- Гоголь Н., *О малороссийских песнях*, [в:] *Гоголь Н. Собрание сочинений в 7 томах*, т. 6, Москва 1978.
- Грушевський М., *Історія української літератури в 6 томах, 9 книгах*, т. 1, Київ 1993.
- Дем'ян Г., *Християнська тематика в повстанських піснях*, [в:] *Визвольний шлях*, 2002, кн. 7, с. 86–98; кн. 8, с. 100–110; кн. 9, с. 104–117.
- Денисюк І., *Торжеств Святого Збору» (семантика і символіка Різдва)*, [в:] *І. Денисюк. Літературознавчі та фольклористичні праці*, т. 3, Львів 2005.
- Колядки і щедрівки, зібрав В. Гнатюк, т. 1, [в:] *Етнографічний збірник*, т. 35, Львів 1914.
- Конопка В., *Весільний обряд на Покутті*, [в:] *Народознавчі зошити*, № 5, Львів 2019.
- Митрополит Іларіон, *Дохристиянські вірування українського народу. Історично-релігійна монографія*, Київ 1992.
- Народные песни Галицкой и Угорской Руси*, собранные Я. Ф. Головацким, т. 2, Москва 1878.
- Потебня А.А., *О мифическом значении некоторых обрядов и поверий*, [в:] *Потебня А.А., Слово и миф в народной культуре*, Москва 2000.
- Свенціцький І., *Різдво Христове у поході віків (Історія літературної теми її форми)*, Львів 1933.
- Сокіл Г., *Весільні ладканки з Верхньої Рожанки*, [в:] *Народознавчі зошити*, № 5, Львів 2019.
- Сокіл Г., *Із доробку Михайла Зубрицького*, [в:] *Михайло Зубрицький. Зібрані твори і матеріали у трьох томах*, т. 2, Львів 2016.
- Сокіл Галина, *Українські обхідні календарно-обрядові пісні: структура, функції, семантика*, Львів 2004.
- Соловей Л., *Песня волочечная*, [в:] *Восточнославянський фольклор*, Мінск 1993.
- Труды этнографическо-статистической экспедиции в западно-русский край, материалы и исследования, собранные П.П. Чубинским, Песни любовные, семейные, бытовые и шуточные*, т. 5, Санкт-Петербург 1874.
- Фольклорні матеріали з отчого краю*, збір. В. Сокіл та Г. Сокіл, Львів 1998.
- Хрестинні пісні*, зібрала Г. Сокіл, Львів 2007.
- Чубинський П., *Мудрість віків*, кн. 2, Київ 1995.
- Шухевич В., *Гуцульщина*, вид. 2, т. 5, Верховина 1999.

Hanna Sokil

Ivan Franko National University of Lviv

SUMMARY

Receptions of the Christian Values in the Ukrainian Folk Song Culture

The present article discusses the issues of study of the Christian values in various song genres of the Ukrainian folklore – calendar-ritual, family-ritual songs, non-ritual folk lyrics. Christianity substantially influenced the folklore and archaic traditions; it had an especially great impact on the ancient calendar, which led to its partial deformation. Since its adoption and until our times, pagan rituals have transformed and acquired many Christian features. Religious views, concepts, attributes penetrated into folklore genres; new sacred images of Jesus Christ, the Blessed Virgin, apostles, and saints appeared. This impact can be traced in carols, hayivkas (Easter songs), harvest songs, wedding songs, baptism songs and many other songs. This theme also penetrated into folk songs about love, family life and social lyrics – appeals to God in different life situations, thoughts about fate, happy marriage; God becomes the guardian of lovers and the key to their fidelity and happiness; He is the protector of families, soldiers, and defenders of the Motherland. It has been concluded that the Christian spiritual, moral, ethical and aesthetic values (such as humanism, kindness, mercy, beauty, harmony) prevail in the folk song culture. It is proposed to continue studying the axiology of Christianity not only through the lens of the theological approach, but also from the religious and folklore viewpoint.

Keywords: culture, folklore, genres, archetypes, Christmas, carols, volochilnisongs, tsarynnisongs, weddingsongs, baptismsongs, astral images.

Ключові слова: культура, фольклор, жанри, архетипи, Різдво, колядки, волочільні пісні, царинні пісні, весільні пісні, хрестинні пісні, астральні образи.